

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до виконання розрахунково-графічної роботи
для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр»
галузі знань 07 – Управління та адміністрування
спеціальності 072 – Фінанси, банківська справа, страхування
та фондовий ринок
усіх форм навчання

Затверджено
на засіданні *кафедри фінансів,
банківської справи та страхування*
Протокол №3 від 29.01.2024 р.

Чернігів 2024

Фінансово-економічна безпека. Методичні вказівки до виконання розрахунково-графічної роботи для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» галузі знань 07 – Управління та адміністрування спеціальності 072 – Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок усіх форм навчання / Укл.: Садчикова І.В., Шишкіна О.В., Кальченко О.М. – Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2024 – 37 с.

Укладачі: **Садчикова Ірина Володимирівна**, кандидат економічних наук, доцент

Шишкіна Олена Вікторівна, доктор економічних наук, професор

Кальченко Ольга Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент

Відповідальний за випуск: **Дубина М.В.**, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, доктор економічних наук, професор

Рецензент: **Панченко О.І.**, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ, СТРУКТУРИ ТА ОБСЯГУ РОБОТИ...	6
2 ПОРЯДОК ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗАХИСТУ РОЗРАХУНКОВО- ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ.....	7
3 ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ....	9
4 ЗАВДАННЯ ДО РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ.....	10
4.1 Завдання до теоретичної частини розрахунково-графічної роботи.....	10
4.2 Завдання до практичної частини розрахунково-графічної роботи.....	18
4.2.1 Завдання (якщо об'єкт дослідження є підприємство).....	18
4.2.2 Завдання (якщо об'єкт дослідження є комерційний банк).....	21
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	28
Додаток А – Форма титульного аркуша розрахунково-графічної роботи.....	30
Додаток Б – Приклад змісту розрахунково-графічної роботи.....	31
Додаток В – Приклади оформлення транслітерованого списку використаних джерел.....	32
Додаток Г – Оформлення практичної частини розрахунково-графічної роботи.....	35

ВСТУП

Метою вивчення дисципліни «Фінансово-економічна безпека» є ознайомлення студентів з основними аспектами безпекознавства, проблемами формування та використання бюджетних коштів, грошового обігу та розвитку інфляційних процесів в країні, функціонування валютного ринку, накопичення, обслуговування та погашення внутрішніх та зовнішніх фінансових зобов'язань, інвестиційної активності, станом та проблемами функціонування банківських, парабанківських та страхових установ з позиції впливу на фінансову безпеку держави.

Під час вивчення дисципліни здобувач вищої освіти (ЗВО) має набути або розширити наступні загальні (ЗК) та фахові (СК) компетентності, передбачені освітньою програмою:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

Спеціальні компетентності (СК):

СК02. Розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.

СК11. Здатність підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати свою професійну підготовку.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- з'ясування концептуальних засад теорії економічної безпеки;
- вивчення теоретичних, організаційно-правових та практичних засад фінансової безпеки;
- виявлення причинно-наслідкових зв'язків, джерел та механізму виникнення загроз фінансовій безпеці;
- відстеження та попередження існуючих та потенційних загроз фінансовій безпеці;
- розкриття методики та механізму розрахунку основних індикаторів, що забезпечують моніторинг поточного стану фінансової безпеки;
- розгляд методики оцінки фінансової безпеки держави з визначенням інтегрального показника, що формується на основі відповідних критеріїв та індикаторів;
- визначення напрямів мінімізації загроз фінансовій безпеці з урахуванням

Під час вивчення дисципліни ЗВО має досягти або вдосконалити наступні програмні результати навчання (ПРН), передбачені освітньою програмою:

Програмні результати (ПР):

В результаті вивчення навчальної дисципліни згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

ПР02. Знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем.

ПР03. Визначати особливості функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.

ПП14. Вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик фінансових систем, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

знати:

- теоретичні основи суті фінансово-економічної безпеки;
- фінансові правопорушення і форми відповідальності;
- зміст фінансово-економічної безпеки на національному рівні та рівні галузевої і регіональної безпеки;
- складові особистої фінансової безпеки;
- принципи організації і функціонування служб фінансово-економічної безпеки;

вміти:

- застосовувати знання для розв'язання типових і нетипових завдань з захисту від фінансово-економічної небезпеки;
- виявляти загрози і небезпеки фінансової діяльності держави;
- визначати критерії та показники фінансово-економічної безпеки;
- передбачати розвиток чинників - носіїв фінансово-економічної небезпеки;
- застосувати отримані знання щодо захисту фінансових інтересів правовими засобами.

Дані вказівки призначені для надання методичної допомоги здобувачам спеціальності «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок» усіх форм навчання при виконанні розрахункової роботи. Вони містять загальні вимоги до змісту, структури й обсягу роботи, порядок її оформлення та захисту, теоретичні відомості та рекомендації до виконання розрахунково-аналітичної частини розрахункової роботи, а також перелік рекомендованої літератури.

1. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ, СТРУКТУРИ ТА ОБСЯГУ РОБОТИ

Розрахунково-графічна робота з дисципліни «Фінансово-економічна безпека» повинна виконуватись відповідно до визначеної структури та з урахуванням встановлених вимог щодо її оформлення.

Загальний обсяг розрахункової роботи повинен складати 25-30 сторінок тексту та містити структурні елементи в такій послідовності:

- титульний аркуш (додаток А);
- зміст;
- вступ;
- основна частина (теоретична та практична складова);
- висновки;
- список використаної літератури;
- додатки (в разі необхідності).

Студент повинен здати роботу викладачу на перевірку в установлений строк, але не пізніше, ніж за два тижні до екзамену.

ВСТУП – змістовний та короткий за формою, в якому студент повинен розкрити загальну направленість дослідження, визначити мету його проведення та основні завдання.

ОСНОВНА ЧАСТИНА розрахунково-графічної роботи складається з 2 підрозділів:

- **ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА**, яка передбачає розкриття двох теоретичних питань
- **ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА**, метою якої є розрахунок оцінки рівня фінансової небезпеки суб'єкта підприємництва або фінансової установи за даними техніко-економічної характеристики підприємства та матеріалами фінансової звітності .

ВИСНОВКИ підводять підсумки виконання розрахунково-графічної роботи, аналізується результати виконання поставлених задач і визначається рівень досягнення мети дослідження.

У **СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ** потрібно виділити головні літературні джерела, які використовувалися при виконанні роботи (включаючи інформаційні та статистичні джерела, книжки, навчальні посібники і т.д.).

2 ПОРЯДОК ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗАХИСТУ РОЗРАХУНКОВО- ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ

Виконання РГР є обов'язковою умовою вивчення дисципліни для всіх студентів та є обов'язковим для допуску до здачі іспиту.

РГР виконують за допомогою комп'ютерної техніки або вручну на одному боці аркуша білого паперу. Текст РГР слід друкувати, додержуючись таких розмірів полів: верхній, лівий і нижній – не менше 20 мм, правий – не менше 15 мм.

Шрифт тексту РГР роботи Times New Roman, 14 пт через півтора міжрядкових інтервали. Нумерація сторінок в роботі є обов'язковою. Сторінки нумеруються в правому верхньому кутку аркуша.

Розрахунково-графічна робота має наступну структуру:

ЗМІСТ

ВСТУП

1 ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

1 ПИТАННЯ

2 ПИТАННЯ

2 ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Заголовки: ЗМІСТ, ВСТУП, ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ не виділяються і пишуться великими літерами. Список використаних джерел будується в алфавітному порядку (мінімум 20 джерел).

Розрахунково-графічна робота повинна містити вихідні індивідуальні дані по кожному завданню з зазначенням варіанту, потім наводиться їх розв'язок. При виконанні завдання спочатку наводяться формули для розрахунку необхідних показників з розміщенням у логічній послідовності, після чого безпосередньо викладається сам розв'язок з необхідними текстовими поясненнями. У тексті потрібно вміло та раціонально подати числові дані, таблиці та рисунки. Усі розрахунки обов'язково мають бути обґрунтовані відповідними висновками.

При виконанні розрахунково-графічної роботи та її оформлення слід дотримуватися основних правил:

а) не допускається скорочення слів, за винятком загальноприйнятих;

б) таблиці повинні бути пронумеровані, озаглавлені. На них повинні бути виноска по тексту;

в) на всі дані (крім отриманих розрахунків) та цитати повинні бути посилання на відповідне джерело;

г) великий за обсягом вихідний або довідковий матеріал може бути винесений в додаток.

Вимоги до оформлення таблиць:

– обов'язкове посилання на таблиці у тексті РГР;

– таблицю розміщують одразу після посилання на неї в РГР або на наступній сторінці;

- всі таблиці повинні бути підписані;
- в таблиці дозволяється використовувати шрифт тексту Times New Roman, 12 пт через одинарний міжрядковий інтервал.

Приклад підписання таблиці (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Нормативи кредитного ризику та дотримання їх банками 2017-2021 рр.

Назва нормативу	2017	2018	2019	2020	2021
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (не більше 25%)	20,29	19,83	17,61	19,14	18,60
Норматив великих кредитних ризиків (не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу)	208,31	176,23	105,00	87,39	72,35
Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями пов'язаними з банком особами (не більше 25%)	17,89	10,41	7,02	4,10	3,71

Джерело: складено авторами на основі [8].

Вимоги до оформлення рисунків:

- обов'язкове послання на рисунки та ілюстрації в тексті РГР;
- всі рисунки повинні бути підписані;
- в діаграмах повинні бути обов'язково підписані осі.

Приклад оформлення рисунків (рисунок 2.1).

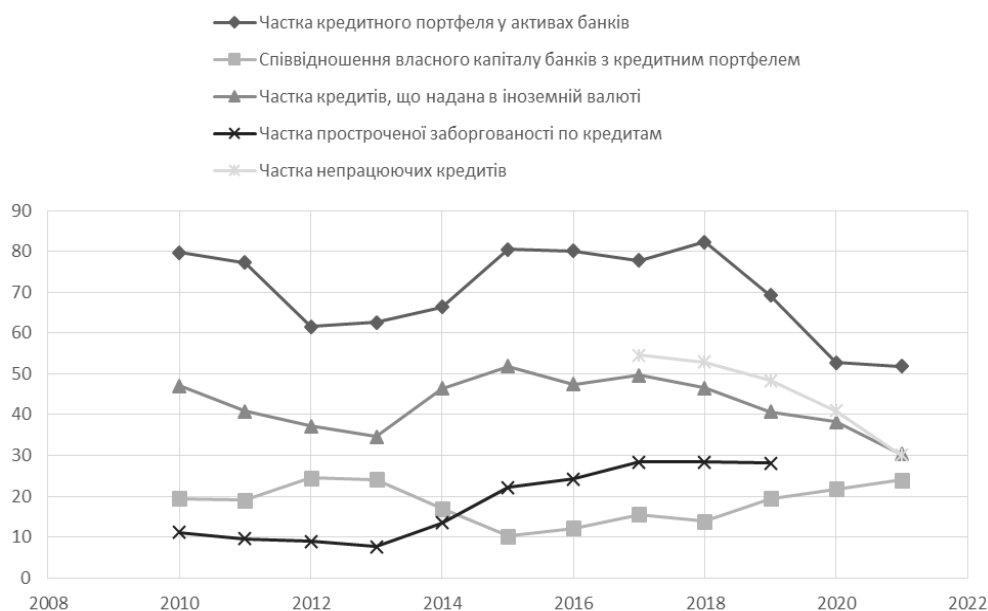

Рис. 2 – Індикатори кредитного ризику 2010-2022 рр., %

Джерело: побудовано за даними Національного банку України [1]

Вимоги до оформлення формул:

- всі формули повинні бути пронумеровані;

– обов’язково повинні бути пояснення після формул всіх коефіцієнтів і показників, які використовуються в формулі.

Приклад оформлення формул

Обсяг реалізації продукції

$$P=Z_1+T-Z_2, \quad (2.1)$$

де Z_1 і Z_2 – залишки продукції на складі на початок і кінець періоду відповідно;

T – випуск продукції за період.

В РГР обов’язковим є наведення всіх формул, котрі використовуються при розв’язку задач з детальним описом алгоритму такого розв’язання.

Термін здачі виконаної роботи – за тиждень до початку залікової сесії. Робота перевіряється та оцінюється викладачем із зазначенням зауважень. Робота, виконана не за своїм варіантом, повертається студенту без розгляду.

3 ПОРЯДОК ОЦІНЮВАННЯ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ

Для закріплення теоретичного матеріалу з даної дисципліни передбачено виконання розрахунково-графічна роботи (РГР) на тему: «Оцінка рівня фінансово-економічної безпеки суб’єкта господарювання». Докладна інформація щодо змісту, варіантів завдань, порядку оформлення представлена на сторінці в системі дистанційного навчання (Moodle) на сайті університету.

Таблиця 3.1

Оцінювання виконання розрахунково-графічної роботи

Вид роботи	Форма контролю	Кількість балів
Правильність написання РР	1. Відповідність умовам завдання	0...1
	2. Чіткість розкриття теоретичних питань	0...3
	3. Повнота та обґрунтованість висновків після проведених розрахунків рівня фінансово-економічної безпеки підприємства	0...7
Оформлення РР	1. Посилання на першоджерела	0...1
	2. Відповідність оформлення вимогам	0...1
	3. Своєчасність виконання	0...2
Захист РР	Самостійність виконання, а також чітка і грамотна відповідь на поставленні запитання	0...5
Разом		0...20

Робота повинна бути перевірена на плагіат з дотриманням всіх вимог політики академічної доброчесності. Політика дотримання академічної доброчесності ґрунтується на «Кодексі академічної доброчесності Національного університету «Чернігівська політехніка», погодженого вченою радою НУ «Чернігівська політехніка» (протокол № 6 від 31.08.2020 р.) та введеного в дію наказом ректора НУ «Чернігівська політехніка» від 31.08.2020 р. №26.

4 ЗАВДАННЯ ДО РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНОЇ РОБОТИ

1.1 Завдання до теоретичної частини розрахунково-графічної роботи

Варіант 1

1. Сутність і місце фінансово-економічної безпеки суб'єктів підприємництва.
2. Забезпечення безпеки страхових компаній: сутність, особливості, специфіка, механізми.

Варіант 2

1. Концептуальні засади фінансово-економічної безпеки суб'єктів економіки. Зміст концепцій фінансово-економічної безпеки суб'єктів економіки.
2. Забезпечення безпеки учасників фондового ринку: сутність, особливості, специфіка, механізми.

Варіант 3

1. Обґрунтування необхідності формування системи фінансово-економічної безпеки суб'єктів підприємництва, як основи їх ефективного функціонування і розвитку.
2. Забезпечення бюджетної безпеки: сутність, особливості, специфіка, механізми.

Варіант 4

1. Принципи організації внутрішньої та зовнішньої взаємодії при вирішенні завдань забезпечення фінансово-економічної безпеки.
2. Фінансово-економічна безпека підприємства: сутність, методи і механізми забезпечення.

Варіант 5

1. Невизначеність та ризики суб'єктів господарювання як головна загроза фінансово-економічній безпеці.
2. Контроль і оцінка в системі фінансово-економічної безпеки банків. Оцінювання економічного ефекту діяльності системи забезпечення економічної безпеки банків та фінансових установ.

Варіант 6

1. Ідентифікація загроз і ризиків фінансово-економічній безпеці суб'єктів економіки різних організаційно-правових форм.
2. Оцінка сучасного стану банківської системи в контексті рівня її фінансово-економічної безпеки. Заходи банку щодо захисту від зовнішніх та внутрішніх загроз.

Варіант 7

1. Складові фінансово-економічної безпеки: інноваційна, інвестиційна, фінансова, економічна, соціальна, технологічна, інформаційна, кадрова та інші.

2. Валютна безпека: сутність, особливості і механізми забезпечення, методика оцінки.

Варіант 8

1. Суть, функції та функціональне призначення складових фінансово-економічної безпеки.

2. Поняття та види корпоративних конфліктів. Об'єктивні та суб'єктивні причини виникнення конфліктів. Взаємозв'язок «корпоративних конфліктів» і «безпеки» як економічних категорій.

Варіант 9

1. Механізм взаємодії функціональних складових комплексної системи безпеки при проведенні заходів із протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам та ризикам діяльності установи, організації, підприємства.

2. Модель процесу конфлікту на підприємстві. Система забезпечення морально-психологічного клімату на підприємстві.

Варіант 10

1. Технології аналізу і оцінки складових фінансово-економічної безпеки. Методи, прийоми, критерії та індикатори оцінки складових фінансово-економічної безпеки.

2. Безпека учасників фондового ринку: сутність, особливості і механізми забезпечення, методика оцінки.

Варіант 11

1. Методологія формування концепції фінансово-економічної безпеки суб'єктів економіки.

2. Сутність поняття «економічна безпека» як економічної категорії. Різноманіття наукових підходів до визначення поняття «економічна безпека». Чинники впливу на рівень економічної безпеки.

Варіант 12

1. Управлінські відносини в системі економічної безпеки суб'єктів економіки. Функції і процес управління системою забезпечення економічної безпеки суб'єктів економіки.

2. Фінансово-економічна безпека підприємства: сутність, вибір методики оцінки. Переваги і недоліки обраної методики оцінки безпеки.

Варіант 13

1. Методи і прийоми управління системою безпеки підприємства, установи, організації.

2. Інноваційні підходи та заходи із вдосконалення управління системою забезпечення фінансово-економічної безпеки банків та фінансових установ.

Варіант 14

1. Організація взаємодії складових компонентів системи економічної безпеки

установи, організації, підприємства.

2. Сутність та види конфліктів, їх учасники. Вплив конфліктів на рівень фінансово-економічної безпеки суб'єктів економічної діяльності.

Варіант 15

1. Механізм управління системою фінансово-економічної безпеки суб'єктів економіки. Визначення функціональних складових механізму управління системою безпеки суб'єктів економіки.

2. Фінансово-економічна безпека регіону: сутність і методика оцінки.

Варіант 16

1. Алгоритм і етапи управління фінансово-економічною безпекою економічних суб'єктів.

2. Фінансово-економічна безпека держави: сутність і методика оцінки.

Варіант 17

1. Нормативно-правові засади створення і управління системою фінансово-економічної безпеки суб'єктів економіки.

2. Боргова безпека: сутність, особливості і механізми забезпечення, методика оцінки.

Варіант 18

1. Поняття інформаційної безпеки. Складові інформаційної безпеки. Основні етапи розвитку та становлення інформаційної безпеки.

2. Безпека грошового ринку та інфляційних процесів: сутність, особливості і механізми забезпечення, методика оцінки.

Варіант 19

1. Забезпечення інформаційної безпеки. Забезпечення ІБ держави. Модель представлення системи інформаційної безпеки, вимоги до моделі. Підходи до формування моделі захисту інформації.

2. Бюджетна безпека: сутність, особливості і механізми забезпечення, методика оцінки.

Варіант 20

1. Міжнародні стандарти безпеки (ISO/IES), їхній зв'язок з вітчизняними стандартами (ГОСТ, ОСТ) та вплив на розвиток і діяльність українських підприємств. Основні етапи розвитку та становлення міжнародних стандартів, зміст їх основних концепцій.

2. Загальні та специфічні принципи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства (організації, установи).

Варіант 21

1. Організація захисту інформаційної безпеки підприємств, установ, організацій з огляду на міжнародні стандарти. Створення інформаційної безпеки відповідно з вимогами міжнародних безпекових стандартів. Методи впровадження

міжнародних стандартів в безпековий простір вітчизняного підприємництва.

2. Сутність поняття «фінансова безпека» як економічної категорії. Різноманіття наукових підходів до визначення поняття «фінансова безпека». Чинники впливу на рівень фінансової безпеки.

Варіант 22

1. Служба безпеки як підсистема підприємства (організації, установи). Принципи, форми та методи діяльності служби економічної безпеки підприємства, установи, організації. Функції та завдання служби економічної безпеки.

2. Сутність поняття «соціальна безпека» як економічної категорії. Різноманіття наукових підходів до визначення поняття «соціальна безпека». Чинники впливу на рівень соціальної безпеки.

Варіант 23

1. Служба безпеки підприємства (організації, установи). Процедура створення і ліквідації служби безпеки підприємства.

2. Уникнення та профілактика корпоративних конфліктів на підприємстві.

Варіант 24

1. Ресурсне забезпечення функціонування служби фінансово-економічної безпеки підприємства (організації, установи).

2. Діагностика рівня конфліктності колективу підприємства, організації, установи.

Варіант 25

1. Організаційна структура служби фінансово-економічної безпеки суб'єктів підприємницької діяльності. Розподіл повноважень і відповідальності між службою економічної безпеки установи, організації, підприємства та їх структурними підрозділами в системі забезпечення економічної безпеки.

2. Управління корпоративними конфліктами. Антикризове управління. Методи та способи подолання конфліктів.

Варіант 26

1. Особливості управління діяльністю служби фінансово-економічної безпеки підприємств. Положення про службу економічної безпеки підприємства, установи, організації. Механізми введення в дію рішень керівництва установи, організації, підприємства про протидію загрозам та ризикам.

2. Сутність поняття «військова безпека» як економічної категорії. Різноманіття наукових підходів до визначення поняття «військова безпека». Чинники впливу на рівень військової безпеки.

Варіант 27

1. Охоронна діяльність служби безпеки підприємства.

2. Організація захисту підприємства, установи, організації від протиправних дій, які відносяться до захоплень, поглинання та рейдерських атак підприємств, установ, організацій.

Варіант 28

1. Взаємодія установи, організації, підприємства з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, силовими структурами (СБУ, МВС та ін.), державними і недержавними підприємствами, установами та організаціями, громадськими об'єднаннями та громадянами при проведенні заходів із забезпечення економічної безпеки.

2. Забезпечення фінансово-економічної безпеки в процесі санації.

Варіант 29

1. Організаційно-штатна структура підрозділу економічної безпеки установи, організації, підприємства.

2. Сутність рейдерських посягань, причини виникнення та поширення. Схеми здійснення рейдерських посягань.

Варіант 30

1. Визначення завдань та функцій підрозділу економічної безпеки установи, організації, підприємства.

2. Механізми захисту підприємства від протиправних поглинань та захоплень, рейдерських атак.

Варіант 31

1. Організація та проведення інформаційної і аналітичної роботи зі своєчасного виявлення загроз і ризиків діяльності установи, організації, підприємства та розробки ефективних заходів для їх зниження.

2. Організація комплексної фінансово-економічної безпеки суб'єкта підприємництва з метою попередження банкрутства і ліквідації.

Варіант 32

1. Забезпечення інформаційної безпеки та захист комерційної таємниці.

2. Сутність, причини і мотиви реорганізації діяльності економічного суб'єкта. Ризики і загрози фінансово-економічній безпеці в процесі реорганізації суб'єкта підприємництва.

Варіант 33

1. Протидія недобросовісній конкуренції та недружнім поглинанням (рейдерам).

2. Сутність поняття «соціокультурна безпека» як економічної категорії. Різноманіття наукових підходів до визначення поняття «соціокультурна безпека». Чинники впливу на рівень соціокультурної безпеки.

Варіант 34

1. Ідентифікація та документування робіт, пов'язаних із забезпеченням економічної безпеки установи, організації, підприємства.

2. Сутність поняття «інформаційна безпека» як економічної категорії. Різноманіття наукових підходів до визначення поняття «інформаційна безпека». Чинники впливу на рівень інформаційної безпеки.

Варіант 35

1. Зміст робіт із забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства, установи, організації.
2. Система управління фінансово-економічною безпекою: сутність, елементи, технології управління.

Варіант 36

1. Методи та засоби інформаційного моделювання систем економічної безпеки управлінських процесів та систем.
2. Вплив фінансових ризиків на реструктуризацію боргів підприємств.

Варіант 37

1. Сутність та роль кадрової безпеки в забезпеченні ефективного функціонування і розвитку суб'єктів підприємницької діяльності.
2. Безпека страхового ринку: сутність, особливості і механізми забезпечення, методика оцінки.

Варіант 38

1. Функціональні складові кадрової безпеки: антиконфліктна (психологічна) безпека, професійна безпека, безпека життєдіяльності, соціально-мотиваційна безпека.
2. Енергетична безпека: сутність, особливості і механізми забезпечення, методика оцінки.

Варіант 39

1. Методи виявлення і збереження кадрової безпеки. Ризики персоналу та їх вплив на рівень кадрової безпеки та фінансово-економічної безпеки підприємства.
2. Регіональна безпека: сутність, особливості і механізми забезпечення, методика оцінки. Ключові фактори забезпечення безпеки.

Варіант 40

1. Оцінювання та моніторинг рівня загроз та ризиків персоналу при виконанні суб'єктом підприємницької діяльності завдань діяльності.
2. Продовольча безпека: сутність, особливості і механізми забезпечення, методика оцінки.

Варіант 41

1. Кваліфікаційні вимоги до персоналу з питань фінансово-економічної безпеки. Функціональні обов'язки персоналу підприємства.
2. Промислова розвідка: сутність, мета і задачі створення. Методи і механізми роботи.

Варіант 42

1. Нормативно-правове забезпечення кадрової безпеки персоналу.
2. Сутність поняття «національна безпека» як економічної категорії. Різноманіття наукових підходів до визначення поняття «національна безпека».

Чинники впливу на рівень національної безпеки.

Варіант 43

1. Кошторис діяльності підрозділу економічної безпеки підприємства, установи, організації.

2. Податкова безпека: сутність, особливості і механізми забезпечення, методика оцінки.

Варіант 44

1. Відповідальність персоналу за порушення системи безпеки підприємства, установи, організації.

2. Інноваційна безпека: сутність, особливості і механізми забезпечення, методика оцінки.

Варіант 45

1. Сутність організації та управління кадрової безпеки. Функції та принципи організації та управління кадровою безпекою. Механізм організації та управління кадровою безпекою.

2. Грошово-кредитна безпека: сутність, особливості і механізми забезпечення, методика оцінки.

Варіант 46

1. Визначте суть ризик-менеджменту в процесі забезпечення фінансово-економічної безпеки.

2. Макроекономічна безпека: сутність, особливості і механізми забезпечення, методика оцінки.

Варіант 47

1. Ефективність кадрової безпеки. Критерії ефективності діяльності системи кадрової безпеки.

2. Інвестиційна безпека: сутність, особливості і механізми забезпечення, методика оцінки.

Варіант 48

1. Роль та місце фінансово-економічної безпеки банків в системі забезпечення економічної безпеки держави. Концепція безпеки банківських систем. Види безпеки банків і форми її організації.

2. Виробнича безпека: сутність, особливості і механізми забезпечення, методика оцінки.

Варіант 49

1. Основні завдання фінансово-економічної безпеки банків та фактори, що на неї впливають. Основні загрози фінансово-економічній безпеці банків. Концепція безпеки банківських систем.

2. Характеристика та особливості виникнення загроз фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання з монопольним положенням на ринку України.

Варіант 50

1. Основні інструменти забезпечення фінансово-економічної безпеки банків. Методи забезпечення фінансової безпеки банків. Характеристика внутрішніх методів.

2. Визначте основні ризики і загрози, що виникають при купівлі (продажі) бізнесу. Наведіть механізми і методики їх ідентифікації, оцінки і зниження спрямовані на забезпечення фінансово-економічної безпеки бізнесової структури.

Варіант 51

1. Зовнішні інструменти та методи забезпечення фінансової безпеки банків: банківське регулювання, банківський нагляд, банківський контроль.

2. Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства: методи, прийоми, механізми. Методика і критерії оцінки.

Варіант 52

1. Визначення стратегії економічної безпеки банківської системи.

2. Зовнішньоекономічна безпека: сутність, особливості і механізми забезпечення, методика оцінки.

Варіант 53

1. Кількісна модель оцінки рівня фінансово-економічної безпеки банків.

2. Демографічна безпека: сутність, особливості і механізми забезпечення, методика оцінки.

Варіант 54

1. Принципи забезпечення фінансово-економічної безпеки банків. Принципи організації внутрішньої та зовнішньої взаємодії при вирішенні завдань забезпечення економічної безпеки банку.

2. Основні елементи системи фінансово-економічної безпеки підприємства: сутність та характеристика.

Варіант 55

1. Функції і процес управління системою забезпечення фінансово-економічної безпеки банків та фінансових установ.

2. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення.

Варіант 56

1. Механізм дії та основні етапи забезпечення фінансово-економічної безпеки банків. Технології формування комплексної системи забезпечення економічної безпеки банківської установи.

2. Міжнародна фінансова безпека: сутність, особливості і механізми забезпечення, методика оцінки.

Варіант 57

1. Стратегії управління фінансово-економічною безпекою банківських установ. Методи управління системою банківської безпеки.

2. Сутність фінансово-економічної безпеки як економічної категорії. Принципи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств (організацій, установ).

Варіант 58

1. Діагностика фінансово-економічної безпеки в комплексі забезпечення фінансово-економічної безпеки банку.

2. Діагностування впливу загроз мікро- та макросередовища на фінансову безпеку підприємств.

Варіант 59

1. Експертні методи оцінки рівня фінансово-економічної безпеки банків.

2. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: особливості, специфіка, спільні та відмінні риси.

Варіант 60

1. Сутність та основні складові системи фінансово-економічної безпеки банків. Механізм взаємодії функціональних складових комплексної системи безпеки при проведенні заходів із протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам та ризикам діяльності банків та фінансових установ.

2. Фінансова безпека держави в умовах глобалізації

4.2 Завдання до практичної частини розрахунково-графічної роботи

4.2.1 Завдання (якщо об'єкт дослідження підприємство)

Оцінити рівень фінансової небезпеки суб'єкта підприємництва за даними техніко-економічної характеристики підприємства та матеріалами фінансової звітності за допомогою показників наведених в таблицях 4.1 та 4.2.

Аналізуючи фінансову звітність сформулювати ймовірні загрози фінансовій безпеці підприємства.

Теоретичні матеріали до завдання.

Для розрахунку економічної і фінансової безпеки підприємства доцільно здійснити розрахунок показників, які наведені в табл. 4.1 та зробити відповідні висновки.

Таблиця 4.1

Показники економічної і фінансової безпеки підприємства

Показники – індикатори	Порогові значення
1	2
<i>Показники рівня економічної та фінансової незалежності</i>	
Фондо- та матеріалоозброєність	менше середніх значень даних показників у економіці регіону та країни (зокрема у галузевому розрізі)

Продовження таблиці 4.1

1	2
Коефіцієнт зносу матеріально-технічної бази	менше 50%
Відношення дебіторської заборгованості до кредиторської	більше 1
Показники ефективності функціонування підприємства	
Операційні витрати на одну гривню реалізованої продукції	менше 1
Продуктивність праці, фондівдача, коефіцієнт оборотності оборотних активів	менше середніх значень даних показників у економіці регіону та країни (зокрема у галузевому розрізі)
Рівень матеріальних та енергозатрат	більше середніх значень даних показників у економіці регіону та країни (зокрема у галузевому розрізі)
Показники, що характеризують здатність до розвитку	
Темпи приросту обсягів реалізації (скориговані на інфляцію)	більше 100%
Сума інвестицій в основний капітал відносно валового національного продукту	більше 25%
Витрати на інноваційний розвиток відносно валового національного продукту	більше 5%
Перевищення експорту над імпортом	більше 1

Після економічної і фінансової безпеки підприємства необхідно розрахувати ключові індикатори, які вказують на рівень фінансової безпеки підприємств, ці показники наведені в табл. 4.2

Таблиця 4.2

Ключові показники-індикатори рівня фінансової безпеки підприємств України

Назва показника	Формула розрахунку		Економічний зміст	Нормативне значення за основними методиками
	чисельник	знаменник		
1	2	3	4	5
Коефіцієнт зносу основних засобів	Сума зносу основних засобів	Балансова вартість основних засобів	Характеризує ступінь зношеності основних засобів підприємства	Менше 0,5

Продовження таблиці 4.2

1	2	3	4	5
Фондовіддача основних засобів	Чистий дохід від реалізації продукції	Середньо-річна вартість основних засобів	Характеризує ефективність використання основних засобів	Більше 1
Рентабельність активів	Чистий прибуток	Середня вартість активів за період	Показує який прибуток одержує підприємство з кожної гривні, вкладеної в активи. Дозволяє визначити ефективність використання активів підприємства	Більше 0,05
Коефіцієнт оборотності активів	Чистий дохід	Середня вартість активів за період	Визначає потенціал компанії з одержання доходу при існуючих інвестиціях і структурі капіталу	Немає
Коефіцієнт покриття (загальний)	Поточні активи	Коротко-строкові зобов'язання	Характеризує достатність оборотних коштів для погашення своїх боргів	Критичне значення – 2 Значення – 2 – 2,5 свідчить, що фірма вчасно ліквідує свої борги
Коефіцієнт фінансування	Середня вартість заборгованості за період	Середня вартість власного капіталу за період	Визначає співвідношення загальної заборгованості та власного капіталу	Менше 1
Коефіцієнт втрати платоспроможності	Виторг від реалізації	Витрати	Показує, наскільки внаслідок негативних факторів можуть бути скорочені надходження коштів, щоб при цьому була можливість здійснювати необхідні платежі	Не менше 1

На основі проведених розрахунків з використанням показників, наведених в табл. 4.1 та 4.2 необхідно зробити ґрунтовні висновки щодо рівня фінансово-економічної безпеки підприємства та запропонувати шляхи покращення рівня фінансово-економічної безпеки, якщо він є недостатнім.

4.2.2 Завдання (якщо об'єкт дослідження комерційний банк)

У цій роботі пропонується методика, що ґрунтується на класичному підході до аналізу фінансового стану підприємств небанківської сфери і включає чотири групи банківських показників (фінансової стійкості, ліквідності, ділової активності та ефективності діяльності). Методика заснована на поєднанні методу коефіцієнтів з методом експертних оцінок, що дало змогу:

- розподілити показники за окремими блоками аналізу (з можливістю постійного перегляду залежно від ситуації);
- розраховувати наведені коефіцієнти з будь-якою періодичністю;
- для кожного з показників установити декілька інтервалів їхніх значень;
- оцінити в балах кожний показник з погляду його оптимального впливу на одну з чотирьох складових фінансового стану банку;
- розрахувати інтегральний показник фінансового стану банку. Наведено коефіцієнтні аналізи фінансової стійкості (таблиця 4.3), ділової активності (таблиця 4.4), ліквідності (таблиця 4.5) та ефективності діяльності (таблиця 4.6) банку.

Таблиця 4.3

Коефіцієнтний аналіз фінансової стійкості банку

Показник	Розрахунок		Визначення ваги показника	
	Чисельник	Знаменник	умови	бали
1	2	3	4	5
Рівень капіталізації банку ($K_{ркб}$)	Регулятивний капітал	Мінімальний розмір регулятивного капіталу	$K_{ркб} < 1$	1
			$1 \leq K_{ркб} \leq 5$	2
			$K_{ркб} > 5$	3
Коефіцієнт адекватності регулятивного капіталу ($K_{арк}$)	Норматив Н2	100	$K_{арк} < 0,1$	1
			$K_{арк} > 0,15$	2
			$0,1 \leq K_{арк} \leq 0,15$	3
Коефіцієнт співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів $K_{рка}$	Регулятивний капітал	Разом активів	$K_{рка} < 0,09$	1
			$K_{рка} > 0,12$	2
			$0,09 \leq K_{рка} \leq 0,12$	3

Продовження таблиці 4.3

1	2	3	4	5
Коефіцієнт надійності (Кн)	Власний капітал	Зобов'язання	$K_n < 0,1$	1
			$K_n > 0,15$	2
			$0,1 \leq K_n \leq 0,15$	3
Мультиплікатор акціонерного капіталу (Кмк)	Разом активів	Статутний фонд	$K_{mk} > 15$	1
			$K_{mk} < 12$	2
			$12 \leq K_{mk} \leq 15$	3
Коефіцієнт захищеності власного капіталу (Кзвк)	Основні засоби	Власний капітал	$K_{zv} > 0,5$	1
			$K_{zv} < 0,3$	2
			$0,3 \leq K_{zv} \leq 0,5$	3

Таблиця 4.4

Коефіцієнтний аналіз ділової активності банку

Показник	Розрахунок		Визначення ваги показника	
	Чисельник	Знаменник	умови	бали
Коефіцієнт активності залучення коштів юридичних і фізичних осіб Кзд	Кошти клієнтів	Зобов'язання	$K_{zd} < 0,65$	1
			$K_{zd} > 0,75$	2
			$0,65 \leq K_{zd} \leq 0,75$	3
Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів Кзсд	Строкові депозити	Зобов'язання	$K_{zsd} < 0,5$	1
			$K_{zsd} > 0,6$	2
			$0,5 \leq K_{zsd} \leq 0,6$	3
Коефіцієнт активності залучення депозитів до запитання Кздз	Депозити до запитання	Зобов'язання	$K_{zdz} < 0,15$	1
			$K_{zdz} > 0,3$	2
			$0,15 \leq K_{zdz} \leq 0,3$	3
Коефіцієнт активності залучення коштів банків Кзкб	Кошти банків	Зобов'язання	$K_{zkb} > 0,3$	1
			$K_{zkb} < 0,15$	2
			$0,15 \leq K_{zkb} \leq 0,3$	3
Коефіцієнт продуктивного використання ділових активів Кпа	Продуктивні активи	Разом активів	$K_{pa} < 0,75$	1
			$K_{pa} > 0,8$	2
			$0,75 \leq K_{pa} \leq 0,8$	3
Коефіцієнт інвестицій у кредитний портфель Кікп	Кредитний портфель	Разом активів	$K_{ikp} < 0,6$ або $> 0,8$	1
			$0,7 < K_{ikp} \leq 0,8$	2
			$0,6 \leq K_{ikp} \leq 0,7$	3

Коефіцієнтний аналіз ліквідності банку

Показник	Розрахунок		Визначення ваги показника	
	Чисельник	Знаменник	умови	бали
Коефіцієнт високоліквідних активів $K_{ва}$	Високоліквідні активи	Ділові активи	$K_{ва} < 0,15$	1
			$K_{ва} > 0,2$	2
			$0,15 \leq K_{ва} \leq 0,2$	3
Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку $K_{зл}$	Разом активів	Зобов'язання	$K_{зл} < 1$	1
			$K_{зл} > 1,2$	2
			$1 \leq K_{зл} \leq 1,2$	3
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань $K_{рл}$	Продуктивні активи	Зобов'язання	$K_{рл} < 0,75$	1
			$K_{рл} > 1$	2
			$0,75 \leq K_{рл} \leq 1$	3
Коефіцієнт ліквідного співвідношення кредитів і депозитів $K_{лkd}$	Кредитний портфель	Кошти клієнтів	$K_{лkd} < 1,1$	1
			$K_{лkd} > 1,5$	2
			$1,1 \leq K_{лkd} \leq 1,5$	3
Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань $K_{глз}$	Високоліквідні активи + ОЗ	Зобов'язання	$K_{глз} < 0,2$	1
			$K_{глз} > 0,3$	2
			$0,2 \leq K_{глз} \leq 0,3$	3
Коефіцієнт стабільності депозитної бази $K_{сдб}$	Депозити до запитання	Строкові депозити	$K_{сдб} > 0,5$	1
			$0,3 \leq K_{сдб} \leq 0,5$	2
			$K_{сдб} < 0,3$	3

Коефіцієнтний аналіз ефективності діяльності банку

Показник	Розрахунок		Визначення ваги показника	
	Чисельник	Знаменник	умови	бали
1	2	3	4	5
Загальний рівень прибутковості $K_{зрп}$	Прибуток до оподаткування	Доходи банку	$K_{зрп} < 0,05$	1
			$0,05 \leq K_{зрп} < 0,1$	2
			$K_{зрп} \geq 0,1$	3

Продовження таблиці 4.6

1	2	3	4	5
Окупність витрат доходами Ковд	Доходи банку	Витрати банку	$\text{Ковд} \leq 1$	1
			$1 < \text{Ковд} \leq 1,1$	2
			$\text{Ковд} > 1,1$	3
Рентабельність капіталу ROE	Чистий прибуток	Власний капітал	$\text{ROE} < 0,1$	1
			$0,1 \leq \text{ROE} < 0,15$	2
			$\text{ROE} \geq 0,15$	3
Рентабельність активів ROA	Чистий прибуток	Разом активів	$\text{ROA} < 0,01$	1
			$0,01 \leq \text{ROA} < 0,02$	2
			$\text{ROA} \geq 0,02$	3
Чиста процентна маржа ЧПМ	Процентні (доходи – витрати)	Разом активів	$\text{ЧПМ} < 0,05$	1
			$0,05 \leq \text{ЧПМ} \leq 0,07$	2
			$\text{ЧПМ} > 0,07$	3
Чиста непроцентна маржа («тягар» банку) ЧНМ	Непроцентні (доходи – витрати)	Разом активів	$\text{ЧНМ} < 0$	1
			$0,0 \leq \text{ЧНМ} < 0,01$	2
			$\text{ЧНМ} \geq 0,01$	3

Перший блок діагностики – аналіз фінансової стійкості банку здійснюється з використанням нормативів капіталу, що контролюються НБУ, та інших показників, що базуються на аналізі співвідношень між різними групами активів, зобов'язань і власного капіталу. Визначені показники дозволяють не лише відстежити дотримання нормативних вимог, а й оцінити «капітальну силу» банку щодо залучення ресурсів, формування активів і підтримання їхньої якості, покриття ризиків і протистояння внутрішнім і зовнішнім загрозам фінансовій безпеці.

Продуктивні активи – це всі операції з клієнтурою та контрагентами банку за кредитно-інвестиційною системою.

Регулятивний капітал та Норматив Н2 банку знаходимо у примітках до фінансової звітності комерційного банку.

За результатами першого блока аналізу можна зробити висновки стосовно рівня фінансової стійкості (РФС) банку виходячи з загальної суми набраних балів. Чим ближче до правої межі можливого значення ($6 \leq \text{РФС} \leq 18$) знаходиться цей показник, тим більш фінансово стійким є банк. Це означає, що банк має достатній розмір захищеного власного капіталу та необхідних резервів для покриття ризиків, здатний працювати в нестандартних умовах і мінімізувати загрози фінансовій безпеці банку.

У **другому блоці** аналізу фінансового стану банку є можливість дослідити групу показників, які дозволяють розкрити спрямованість банківської політики

щодо залучення ресурсів і їх розміщення в активи. Оскільки банк здебільшого працює з чужими грошима, рівень його ділової активності щодо залучення зовнішніх джерел фінансування своєї діяльності має бути високим. З іншого боку, надмірна ділова активність може погіршити фінансову стійкість банку, особливо в нестабільних умовах.

Так, висока питома вага строкових депозитів у зобов'язаннях банку є позитивним моментом, оскільки це свідчить про стабільність ресурсної бази і дає змогу банку розпоряджатися коштами тривалий термін. Однак це підвищує середню вартість ресурсів, тому бажано дотримуватись оптимального для конкретного банку співвідношення між залученими коштами до запитання і строковими.

Значну увагу слід приділяти залежності банку від ресурсів міжбанківського ринку. Цей вид ресурсів є досить мобільним і відрізняється оперативністю залучення значних обсягів коштів. З іншого боку, процентні ставки за міжбанківськими коштами є дуже мінливими, особливо в кризових ситуаціях, коли на ринку попит на ресурси набагато перевищує пропозицію.

Оптимальними мають бути й показники ділової активності, пов'язані з формуванням активів банку. Значення цих показників вказують на потенційні можливості банку генерувати прибуток, але вітчизняним банкам потрібно бути більш стриманими і консервативними, а не демонструвати вкрай необережну кредитну політику. Як показує міжнародний і вітчизняний досвід, стрімке зростання обсягів кредитування, особливо під час порушення допустимих для країни пропорцій, з високою ймовірністю призводить до підвищення ризиків банківської діяльності, погіршення якості активів і зниження рівня фінансової безпеки банку.

Рівень ділової активності банку (РДА) також оцінюється виходячи з загальної суми набраних балів у другому блоці аналізу ($6 \leq \text{РДА} \leq 18$). Оскільки як надмірна, так і занадто млява ділова активність банку є ознакою негативного характеру, умовами визначення важливості показників уже врегульовано їхній вплив на сумарний оцінний показник. Тому наближення його до правої межі можливого значення характеризує ділову активність банку як оптимальну з погляду спроможності залучати кошти з різних джерел та ефективно їх розміщувати в активні операції.

Третій блок діагностики рівня фінансової безпеки присвячений аналізу ліквідності банку, у якому оцінювання ліквідності банку проводиться за додатковими показниками, які допомагають маневрувати певними обсягами активів і пасивів для забезпечення їхньої збалансованості (негайно або в найближчий період). Ліквідність банку можна вважати в цілому нормальною, якщо рівень ліквідності банку (РЛБ) наближається до правої межі можливого значення ($6 \leq \text{РЛБ} \leq 18$).

Якщо РЛБ знаходиться в середині вказаного інтервалу значень, це свідчить про надлишкову ліквідність банку. Підтримання ліквідності на такому рівні (особливо в частині високоліквідних активів) свідчить про недостатньо ефективне розміщення ресурсів, недобір ризиків і неспроможність банку максимізувати прибуток.

Якщо РЛБ наближується до лівої межі можливого значення, банк має (або може мати найближчим часом) проблеми з ліквідністю. Така ситуація, імовірно, свідчить про високу ділову активність банку й бажання підвищувати рівень прибутковості, але може призвести до дефіциту фінансових ресурсів і втрат можливості виконувати свої функції з обслуговування клієнтів. Це у свою чергу може викликати відтік клієнтів і закриття рахунків, тобто додаткове поглиблення кризи ліквідності і зниження рівня фінансової безпеки банку.

Поглибити висновки про фінансовий стан банку, його спроможність створювати прибуток, управляти ризиками та забезпечувати належний рівень фінансової безпеки можна за результатами четвертого блока аналізу.

Найбільш узагальнюючими показниками, що свідчать про ефективність діяльності банку, є загальний рівень прибутковості та окупність витрат доходами, бо тільки доходи і витрати формують прибуток. Ці показники вказують, наскільки структура активів і пасивів, доходів і витрат, що склалася, забезпечує отримання необхідного рівня прибутку. Однак різке зростання в динаміці показника окупності витрат доходами (особливо якщо воно значно перевищує темпи нарощення активних операцій) може свідчити про надмірний інтерес банку до високодохідних, але високоризикованих операцій.

У світовій практиці важливими показниками ефективності діяльності банку є показники ROE та ROA, оскільки вони відображують якість фінансової політики банку, професіоналізм його менеджерів і спроможність забезпечувати необхідний рівень фінансової безпеки банку.

Чиста процентна маржа, як відносна різниця між процентними доходами і процентними витратами, показує ефект, який отримує банк від розміщення в дохідні активи залучених ним ресурсів. Ця різниця є основою надходжень і підтримки ліквідності, платою за ризики по кредитних, інвестиційних та інших активних операціях.

Чиста непроцентна маржа банку показує співвідношення між непроцентними доходами і непроцентними витратами (на утримання банку, формування резервів під банківські ризики та ін.). У більшості банків непроцентна маржа є від'ємною, тому така непокрита різниця становить «тягар» банку, і щоб полегшити його, особливо в кризових умовах, банку необхідно намагатися збільшувати непроцентні доходи та знижувати накладні витрати, оскільки решта нестачі покривається процентними доходами.

Важливим є показник резервування під знецінення активів і пасивів, оскільки він вказує на вагу сформованих банком резервів під банківські ризики в загальних витратах. Велике (від'ємне) значення показника свідчить про низьку якість активів, малоефективну систему управління ризиками та втрачені можливості щодо підвищення прибутковості діяльності. Полегшити «тягар» банку можна, коли досягти додатного значення чисельника в наведеній формулі для розрахунку показника. Це вказує на оздоровлення кредитно-інвестиційного портфеля, повністю сформовані резерви під банківські ризики та можливість збільшувати доходи за рахунок вивільнених резервів.

Очевидно, що банк може забезпечувати належний рівень свого фінансового стану, коли показник ефективності діяльності банку (ЕДБ) наближується до правої межі інтервалу ($6 \leq \text{ЕДБ} \leq 18$). Негативною ознакою діяльності банку є наближення оцінного показника ЕДБ до лівої межі вказаного інтервалу, оскільки це свідчить про наявність серйозних фінансових проблем і неспроможність банку справлятися з завданнями генерації прибутку, зокрема завдяки оздоровленню активів і мінімізації ризиків.

Оцінювання загального рівня фінансової безпеки банку здійснюється за рахунок розрахунку інтегрального показника фінансового стану (ІПФС) з використанням результатів попередніх блоків аналізу та урахуванням коригувальних коефіцієнтів, які можуть посилювати або послаблювати фінансовий стан установи:

$$\text{ІПФС} = \text{РФС} + \text{РДА} + \text{РЛБ} + \text{ЕДБ} , \quad (4.1)$$

де *РФС* – рівень фінансової стійкості, бали;

РДА – рівень ділової активності, бали;

РЛБ – рівень ліквідності банку, бали;

ЕДБ – ефективність діяльності банку, бали.

Якщо розраховане значення показника ІПФС перевищує 68 балів, фінансовий стан банку можна вважати надійним за всіма аспектами діяльності. Банк є стійким до змін, що відбуваються на ринку, виявлені проблеми незначні і можуть бути вирішені в поточній діяльності.

Фінансовий стан банку вважається слабким, якщо значення показника ІПФС є меншим від 48 балів і має тенденцію до зниження. Банк має великі фінансові проблеми з імовірним їх поглибленням, особливо при посиленні впливу загроз банківській безпеці.

Якщо значення показника знаходиться в інтервалі від 48 до 68 балів, фінансовий стан є задовільним (у діапазоні від слабого до надійного). Залежно від того, до якої межі інтервалу є ближчим ІПФС, менеджерами банку мають прийматися відповідні рішення щодо усунення фінансових проблем і недопущення серйозного погіршення рівня фінансової безпеки банку.

Оформити практичну частину розрахунково-графічної роботи необхідно у вигляді таблиць (додаток Г) і зробити висновки.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Закон України «Про національну безпеку України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
2. Кодекс України з процедур банкрутства URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>
3. Проект «Концепція фінансової безпеки України». Розробники: д.е.н. Барановський О. І., кандидати економічних наук Блащук Ю. О., Пузяк М. І., Новошинська Л. В., Резнікова О. О., Романченко О. В., Стасюк Ф. Ф., Фещенко В. В. URL: <https://www.u-fin.com.ua>
4. Порядок проведення аналізу фінансово-господарського стану суб'єктів господарювання державних підприємств і підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує п'ятдесят відсотків, та підготовки на запити суду, прокуратури або іншого уповноваженого органу висновків про наявність ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0872-20#Text>
5. Васильців Т. Г. Економічна безпека суб'єктів підприємництва: підручник / Варналій З.С., Васильців Т.Г., Лупак Р.Л. та ін. – Чернівці: Технодрук, 2020. – 458 с.
6. Іванюта Т. М. Економічна безпека підприємства : Навчальний посібник / Т. М. Іванюта, А. О. Заїчковський. – К. : Центр учбової літератури, 2019. – 256 с.
7. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : моногр. / за ред. Валерія Михайловича Геєця. – Х. : Інжек, 2016. – 240 с.
8. Фінансово-економічна безпека : теоретико-правові аспекти : навч. посіб. / кол. авт. [Резворович К. Р. (кер), Юнін О. С, Круглова О. О. та ін.]. – Дніпро: Видавець Біла К. О. – 2019. – 195 с.

Допоміжна

1. Васильців Т. Г. Стратегічні пріоритети конвергенції соціальної безпеки України та ЄС / Т. Г. Васильців, Р. Л. Лупак // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України : зб. наук. пр. – 2018. – Вип. 5 (133). – С. 14-19.
2. Гуменюк А. М. Стан та напрями реалізації державної структурної політики імпортозаміщення в Україні / А. М. Гуменюк, Р. Л. Лупак, С. А. Рудик // Глобальні та національні проблеми економіки : електрон. наук. фахове вид. – 2016. – Вип. 6. – URL: <http://global-national.in.ua/archive/6-2015/29.pdf>
3. Жарій Я. В., Дубина М. В. Експрес-діагностика рівня фінансової безпеки комерційного банку. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки.* 2012. № 4. С. 260-269.
4. Макуха С. М. Україна в міжнародних економічних відносинах в умовах глобалізації : монографія / С. М. Макуха. – Харків : Легас, 2018. – 352 с.

5. Механізми та функціонально-структурні інструменти забезпечення конкурентоспроможності національної економіки в умовах сучасних загроз економічної безпеки : монографія / за ред. Васильціва Т. Г., Лупака Р. Л. – Львів : ННБК "АТБ", 2019. – 552 с.

6. Назаренко О. А. Міжнародні договори в системі джерел конституційного права України : монографія / О. А. Назаренко. – К. : КНЕУ, 2017. – 175 с.

7. Стратегія та засоби конвергенції системи соціальної безпеки України та ЄС у процесі євроінтеграції : монографія / за ред. Васильціва Т. Г., Лупака Р. Л. – Львів : ННБК "АТБ", 2018. – 303 с.

8. Vasylytsiv T. Assessment of the level of penetration of import dependence in the context of the import substitution policy in Ukraine / T. Vasylytsiv, R. Lupak, Y. Osadchuk // Економічний часопис-XXI. – 2017. – № 167 (9-10). – С. 13–17.

9. Vasylytsiv T. Justification of strategic priorities of state structural policy of import substitution in Ukraine / T. Vasylytsiv, R. Lupak // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 1 (175). – С. 52–60.

Інформаційні ресурси

1. Система дистанційного навчання “MOODLE”. Курс Кредитний менеджмент. URL: <https://eln.stu.cn.ua/course/view.php?id=2441>

2. Верховна Рада України URL: <http://zakon.rada.gov.ua/>

3. Офіційний сайт Наукової бібліотеки НУ «Чернігівська політехніка». – Режим доступу: <http://library2.stu.cn.ua/>

4. Офіційна Інтернет-сторінка Міністерства економіки України – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>

5. Офіційна Інтернет-сторінка Міністерства фінансів України – Режим доступу: <https://www.mof.gov.ua/uk>

6. Офіційна Інтернет-сторінка Національного банку України – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>

7. Офіційна Інтернет-сторінка Державної служби статистики України – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Додаток А – Зразок оформлення титульного аркушу

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНА РОБОТА

з дисципліни:

«КРЕДИТНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»

Варіант № __

Виконав:
студент групи

(ПБ студента)

Перевірив:

(ПБ викладача)

Чернігів, 20__

Додаток Б – Зразок оформлення ЗМІСТУ роботи

ЗМІСТ

ВСТУП

1 ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

ПИТАННЯ 1

ПИТАННЯ 2

2 ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

ВИСНОВОК

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ (*не менше 20 джерел, оформлених у відповідності до Правил оформлення бібліографії, у самій роботі посилання на всі джерела*)

ДОДАТКИ (*додаємо великі таблиці (більше 2 аркушів), проміжні розрахунки т.д.*)

Додаток В – Приклади оформлення транслітерованого списку використаних джерел

СТИЛЬ АМЕРИКАНСЬКОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ АСОЦІАЦІЇ (APA STYLE)
Сфера застосування – суспільні науки (соціологія, право, психологія, історія тощо) Правила бібліографічного опису для списку використаних джерел¹

	Схема	Приклади
Книга: 1-7 авторів	Прізвище1, Ініціали1, Прізвище2, Ініціали2, Прізвище3, Ініціали3, Прізвище4, Ініціали4, Прізвище5, Ініціали5, Прізвище6, Ініціали6, & Прізвище7, Ініціали7. (Рік). Назва книги: Підназва (номер видання). Місце видання: Видавництво	<u>Україномовне джерело:</u> Tymoshyk, M. V. (2004). <i>Vydavnycha sprava ta redahuvannia [Publishing and editing]</i> . Kyiv: In Yure [in Ukrainian]. <u>Англomовне джерело:</u> Hubbard, R. G., Koehn, M. F., Omstein, S. I., Audenrode, M. V., & Royer, J. (2010). <i>The mutual fund industry: Competition and investor welfare</i> . New York, NY: Columbia University Press.
Книга: 8 і більше авторів	Прізвище1, Ініціали1, Прізвище2, Ініціали2, Прізвище3, Ініціали3, Прізвище4, Ініціали4, Прізвище5, Ініціали5, Прізвище6, Ініціали6 ... Прізвище останнього автора, Ініціали. (Рік). Назва книги: Підназва (номер видання). Місце видання: Видавництво	<u>Україномовне джерело:</u> Moskalenko, V. F., Hulchii, O. P., Hruzieva, T. S., Lekhan, V. M., Pershahen, Y., Khernandes, R. ... Chuiko A. P. (2013). <i>Hromadske zdorovia [Public health]</i> (3rd ed.). Vinnytsia: Nova knyha [in Ukrainian]. <u>Англomовне джерело:</u> Zinn, H., Konopacki, M., Buhle, P., Watkins, J. E., Mills, S., Mullins, J. W. ... Komisar, R. (2008). <i>A people's history of American empire: A graphic adaptation</i> . New York, NY: Metropolitan Books.
Книга за редакцією	Прізвище редактора, Ініціали. (Ред.). (Рік). Назва книги: Підназва (номер видання). Місце видання: Видавництво.	<u>Україномовне джерело:</u> Pichuk, V. P. (Ed.). (2017). <i>Finansove zabezpechennia rozvytku subiektiv pidpriemnytstva realnoho sektoru ekonomiky [Financial support for the development of entrepreneurship in the real sector of the economy]</i> . Chernihiv: ChNTU [in Ukrainian]. <u>Англomовне джерело:</u> Ophir, A., Givoni, M., & Hanafi, S. (Eds.). (2009). <i>The power of inclusive exclusion</i> . New York, NY: Zone.
Книга: автор-організація	Назва організації. (Рік). Назва книги: Підназва (номер видання). (Номер звіту*). Місце видання: Видавництво. *якщо це доречно	<u>Україномовне джерело:</u> Instytut svitovoi ekonomiky ta mizhnarodnykh vidnosyn [Institute of World Economy and International Relations]. (2012). <i>Derzhava v ekonomitsi Yaponii [The state in the economy of Japan]</i> . Kyiv: Nauka [in Ukrainian]. <u>Англomовне джерело:</u> Peace Corps. (2006). <i>A life inspired</i> . Washington, DC: Author.
Книга без автора	Назва книги: Підназва. (Рік). (номер видання). Місце видання: Видавництво.	<u>Україномовне джерело:</u> <i>Ukrainskyi pravopys [Ukrainian spelling]</i> . (2015). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian]. <u>Англomовне джерело:</u> <i>Twenty-four hours a day</i> . (2010). Miami, FL: BN Publishing.

¹ На основі джерела: Міжнародні правила цитування та посилання в наукових роботах: методичні рекомендації / автори-укладачі: О. Боженко, Ю. Корян, М. Федорець; редколегія В. С. Пашкова, О. В. Воскобійникова-Гузєва, Я. Є. Сошинська, О. М. Бруй; Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»; Українська бібліотечна асоціація. Електрон. текст. дані. Київ: УБА, 2016. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). 117 с.

Частина книги	<p>Прізвище автора глави, Ініціали. (Рік). Назва глави: Підназва. В Ініціали Прізвище редактора або укладача (відповідальність*), Назва книги: Підназва (номер видання). (сторінковий інтервал). Місце видання: Видавництво.</p> <p>*скорочено</p>	<p><u>Україномовне джерело:</u> Butkevych, O. V. (2013). Teoriia istorii mizhnarodnoho prava [Theory of history of international law]. In O. V. Butkevych, <i>Istoriia mizhnarodnoho prava – History of international law</i> (pp. 10-55). Kyiv: Lira-K [in Ukrainian].</p> <p>Balashova, Ye. (2014). Stratehichni doslidzhennia [Strategic research]. In A. Sukhorukov (Red.), <i>Priorytety investytsiinoho zabezpechennia – Priorities of investment support</i> (2nd ed.). (pp. 5-9). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].</p> <p><u>Англомовне джерело:</u> Grosman, D. (2009). Writing in the dark. In T. Morrison (Ed.), <i>Burn this book</i> (pp. 22-32). New York, NY: HarperCollins Publishers. Farrell, S. E. (2009). Art. In D. Simmons (Ed.), <i>New critical essays on Kurt Vonnegut</i> (p. 91). New York, NY: Palgrave Macmillan.</p>
Багатотомні видання	<p>Прізвище автора багатотомної праці, Ініціали, & Прізвище редактора, Ініціали (Ред.). (Рік). Назва багатотомної праці: Підназва (номер видання). (Діапазон томів). Місце видання: Видавництво.</p>	<p><u>Україномовне джерело:</u> Dubnitskii, V. I., & Buleeva, I. P. (Eds.). (2011). <i>Ukraina i ee regiony na puti k innovatsionnomu obshchestvu [Ukraine and its regions on the way to an innovative society]</i> (Vols. 1-4). Donetsk: Yugo-Vostok [in Russian].</p> <p><u>Англомовне джерело:</u> Milton, J. (1847). <i>The prose works of John Milton</i> (Vol. 1-2). Philadelphia, PA: John W. Moore.</p>
Багатотомні видання (окремий том)	<p>Прізвище автора тому, Ініціали. (Рік). Назва тому: Підназва. В Ініціали Прізвище редактора (Ред.), Назва багатотомної праці: Підназва (номер видання). (Номер тому, сторінковий інтервал). Місце видання: Видавництво.</p>	<p><u>Україномовне джерело:</u> Mochernyi, S. V. (2000). K (Kontsentratsiia kapitalu) — P (Portfelnyi analiz) [K (Concentration of Capital) – P (Portfolio Analysis)]. In S. V. Mochernyi (Ed.), <i>Ekonomichna entsyklopediia – Economic Encyclopedia</i> (Vol. 2, pp. 100-120). Kyiv: Akademiia [in Ukrainian].</p> <p><u>Англомовне джерело:</u> Niehuis, S. (2008). Dating. In J. T. Sears (Ed.), <i>The Greenwood encyclopedia of love</i> (Vol. 6, pp. 57-60). Westport, CT: Greenwood.</p>
Автореферат дисертації	<p>Прізвище, Ініціали. (Рік). Назва роботи: Підназва. (Тип роботи з вказівкою наукового ступеня автора). Університет, в якому захищено дисертацію, Місто.</p>	<p><u>Україномовне джерело:</u> Iliashenko, S. M. (2000). <i>Upravlinnia innovatsiinym rozvytkom subiektiv hospodarskoi diialnosti u nestabilnomu rynkovomu seredovyshchi [Management of innovative development of economic activities in an unstable market environment]</i>. (Doctor's thesis). Sumy State University, Sumy [in Ukrainian].</p> <p><u>Англомовне джерело:</u> Mylott, E. (2009). <i>To flatten her sphere to a circle, mount it and take to the road: The bicycle</i>. (Master's thesis). University at Albany, State University of New York, Albany.</p>
Матеріали конференцій	<p>Прізвище, Ініціали. (Рік). Назва виступу, Відомості про конференцію. Місце видання: Видавництво.</p>	<p><u>Україномовне джерело:</u> Zahoruiko, I. O. (2016). <i>Makroekonomichni chynnyky bankivskoho marketynhu [Macroeconomic factors of banking marketing]</i>, I Vseukrainska naukovo-praktychna internet-konferentsiia z bankivskoi spravy [I All-Ukrainian Scientific and Practical Internet Conference on Banking] (Cherkasy, September 16-17, 2016). Cherkasy ChDTU [in Ukrainian].</p> <p><u>Англомовне джерело:</u> Josang, A., Maseng, T., & Knapskog, S. J. (Eds.). (2009). <i>Identity and privacy in the Internet age</i>, 14th Nordic conference on secure IT systems, NordSec 2009. Heidelberg, Germany: Springer Berlin.</p>

Закони, статути, накази	Назва закону або статуту, або наказу. Номер закону § Номер розділу номер статті. (Рік затвердження).	Serve America Act. 42 U.S.C. § 12501et seq. (2009). Pro innovatsiinu diialnist [On innovative activity]. № 40–IV (July 4, 2002).
Стаття з журналу	Прізвище, Ініціали. (Рік). Назва статті: Підназва. <i>Назва журналу</i> , Номер журналу, Сторінковий інтервал.	<u>Україномовне джерело:</u> Iliashenko, S. M. (2012). Analiz rynkovykh mozhlyvostei i potencialu innovaciinoho rozvytku orhanizacii na bazi ekolohichnykh innovatsii [Analysis of market opportunities and organization potential of innovative development on basis of ecological innovation]. <i>Marketynh i menedzhment innovatsii – Marketing and Management of Innovations</i> , 3, 229–241 [in Ukrainian]. <u>Англомовне джерело:</u> Benjamin, A. C. (1960). The ethics of scholarship: A discussion of problems that arise in its application. <i>Journal of Higher Education</i> , 31(9), 471-480.
Стаття з газети	Прізвище, Ініціали. (Дата випуску). Назва статті: Підназва. <i>Назва газети</i> , сторінковий інтервал.	<u>Україномовне джерело:</u> Ishchenko, H. (2016, February 11). Velyka pryvatyzatsiia ahrosektoru ne za horamy? [Great privatization of the agricultural sector is not far off?]. <i>Uriadovyi kurier – Government Courier</i> , p. 5 [in Ukrainian]. <u>Англомовне джерело:</u> Itzkoff, D. (2010, March 31). A touch for funny bones and earlobes. <i>New York Times</i> , p. C1.
Електронний ресурс	БО документа*. Взято з http: або doi: * за прикладами. Наведеними вище (книги, журналу, газети і т. д., але без відомостей про місце видання і видавництво)	Iliashenko, S. M., & Shypulina, Yu. S. (2007). <i>Tovarna innovatsiina polityka [Product innovative policy]</i> . Sumy: Universytetska knyha. Retrieved from ftp://lib.sumdu.edu.ua/Books/1539.pdf . Ingwersen, P. (1992). <i>Information retrieval interaction</i> . Retrieved from http://www.db.dk/pi/iri . Itzkoff, D. (2010, March 31). A touch for funny bones and earlobes. <i>New York Times</i> , p. C1. Retrieved from www.nytimes.com . Hsueh, C. (2010). Weblog-based electronic portfolios. <i>Educational Technology Research</i> , 58(2), 11-27. doi:10.1007/s11423-008-9098-1.

Примітки:

1. Назви книг, журналів зазначаються без скорочень.
2. Назва міста англійською пишеться повністю.
3. Увага! Назви книги, статті, журналу, газети тощо повинні бути надані (крім транслітерації) у перекладі англійською мовою.

Додаток Г - Оформлення практичної частини розрахунково-графічної роботи

Таблиця Г.1

Аналіз фінансової стійкості АТ (назва комерційного банку)

Показник	Розрахунок	20..	бали
Рівень капіталізації банку Кркб			
Коефіцієнт адекватності регулятивного капіталу Карк			
Коефіцієнт співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів Крка			
Коефіцієнт надійності Кн			
Мультиплікатор акціонерного капіталу Кмк			
Коефіцієнт захищеності власного капіталу Кзвк			
Коефіцієнт знецінення активів банку Кзне			

Таблиця Г.2

Аналіз ділової активності АТ (назва комерційного банку)

Показник	Розрахунок	20..	бали
1	2	3	4
Коефіцієнт активності залучення коштів юридичних і фізичних осіб Кзд			
Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів Кздс			

Продовження таблиці Г.2

1	2	3	4
Коефіцієнт активності залучення депозитів до запитання Кздз			
Коефіцієнт активності залучення коштів банків Кзкб			
Коефіцієнт продуктив-ного використання ділових активів Кпа			
Коефіцієнт інвестицій у кредитний портфель Кікп			
Коефіцієнт інвестицій у цінні папери та спільну господарську діяльність Кін			

Таблиця Г.3

Аналіз ліквідності АТ (назва комерційного банку)

Показник	Розрахунок	20..	бали
Коефіцієнт високолік-відних активів Ква			
Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку Кзл			
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань Крл			
Коефіцієнт ліквідного співвідношення креди-тів і депозитів Клкд			
Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань Кглз			
Коефіцієнт стабільності депозитної бази Ксдб			

Таблиця Г.4

Аналіз ефективності діяльності АТ (назва комерційного банку)

Показник	Розрахунок	20..	бали
Загальний рівень прибутковості Кзрп			
Окупність витрат доходами Ковд			
Рентабельність капіталу ROE			
Рентабельність активів ROA			
Чиста процентна маржа ЧПМ			
Чиста непроцентна маржа («тягар» банку) ЧНМ			

Таблиця Г.5

Аналіз фінансової безпеки АТ (назва комерційного банку)

Показник		Розрахунок	20..
РФС	$(6 \leq \text{РЛБ} \leq 18)$		
РДА	$(6 \leq \text{РЛБ} \leq 18)$		
РЛБ	$(6 \leq \text{РЛБ} \leq 18)$		
ЕДБ	$(6 \leq \text{РЛБ} \leq 18)$		
ПФС			